

Welzijnswerk is altijd in transitie

Robert Crivit – Sociaal Werk ActieNetwerk

Zomeruniversiteit beweging.net – Hasselt, 30 augustus 2016

Hoezo welzijnswerk?

Zeer gedifferentieerd landschap:

- Sociale voorzieningen: kinderopvang, gehandicaptenzorg, ouderenzorg, gezondheidszorg...
  - Integrale jeugdhulpverlening
  - Armenverenigingen, samenlevingsopbouw
  - OCMW's
  - Jeugdwelzijnswerk
- Elke sector zijn beleid / is een algemeen welzijnsbeleid wel mogelijk?
- Bevoegdheden gespreid over ministers en verschillende niveaus
- Voelen werkers zich allemaal “welzijnswerkers”?
- **SWAN: kies voor solidaire opstelling met cliënt / participatie neemt een centrale plaats in**

Meer welzijn door meer welzijnswerk?

- Politieke beleidsvoering? – Beleid in functie van sociale grondrechten (art. 23 GW)?
  - Algemeen werkgelegenheidsbeleid → recht op arbeid → investeringsbeleid?
  - Recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand → rechtvaardige fiscaliteit?
  - Recht op een behoorlijke huisvesting → sociale huurwoningen?

→ Kwalitatief welzijnswerk is alleen mogelijk indien ook het algemeen beleid gericht is op het algemeen belang

→ SWAN: kwaliteitsvol welzijnswerk richt zich ook op de structuren en de maatschappelijke context in transitie

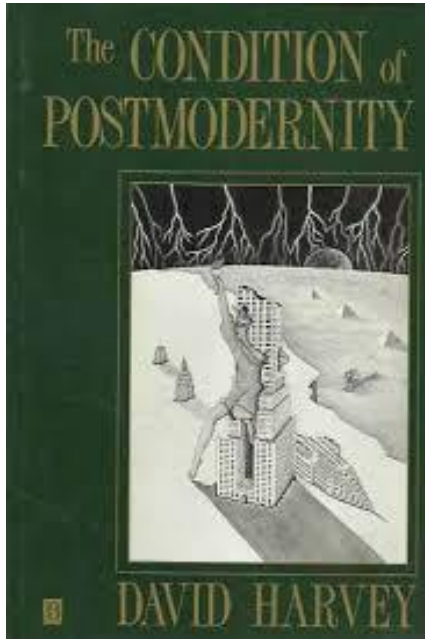
Fordistische welvaartstaat – na WO II

Fordisme: massaproductie van gestandaardiseerde goederen voor massaconsumptie

- Grote productiecollectieven
- Relatief eenvoudige productieprocessen
- Massa consumenten

Fordistische welvaartstaat

- In stand houden arbeidsreserve: sociale voorzieningen, gezondheid, import arbeidskracht...
  - In stand houden consumptiekracht
  - Consensus steunt op parallelle belangen tussen “sociale partners”, geruggensteund door de staat
- **Uitgebreid net (kluwen) van voorzieningen en regelingen (groei met economie)**
- **Decommodificatie onderwijs, zorg**
- **Sterke integratie – maar emancipatie (?)**

“Crisis”: van fordisme naar flexibele accumulatie

- Fordistisch model komt onder zware druk vanaf half de jaren '70 (Reagan “no free lunch” / Thatcher “no society”) → doorbraak neoliberalisme
- “Modernisering” / deregulering = openstelling voor de wereldmarkt, **liberalisering kapitaalverkeer**... begin de jaren '80 – delokalisering van arbeidsintensieve sectoren, ontwijken fiscaliteit (→ overheid leeft boven zijn stand)
- Doorbraak financiële economie vs. “reële economie” (enorme verschillen in rendement) → zeepbellen, financiële crisissen (→ besparingen, “overheid leeft boven zijn stand”)
- Enorme productiviteitsverhoging door automatisering en flexibele arbeidsorganisatie (just in time, outsourcing, interim...) → veel minder geïnvesteerd in uitbouw “verzorging

Van fordisme naar flexibele accumulatie

Gevolgen:

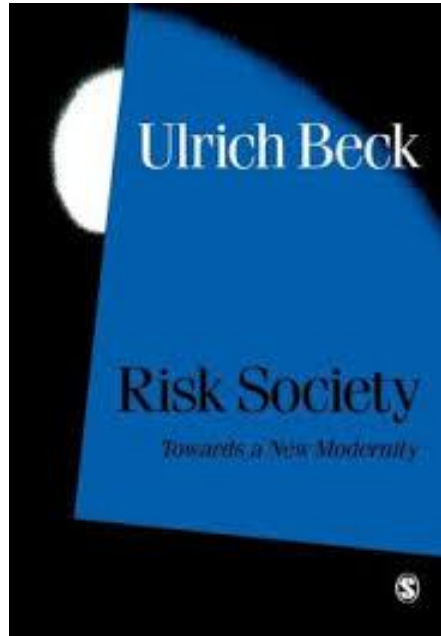
- Massale sluiting en verdwijning (steenbakkerij van fordistische industrie (textiel, metaal, autoassemblage, scheepsbouw, elektrische apparaten...))
- Enorme stijging van de werkloosheid (600.000 in 1985) - vooral bij kortgeschoolde arbeiders (ook veel gemigreerde arbeiders worden getroffen) → dit soort jobs komt niet terug → langdurige werkloosheid, overgedragen op generaties → armoede

Nieuwe economie:

- Van massaproductie en massaconsumptie naar productie van beperkte series voor nicheconsumptie → “nieuw” economisch model steunt niet op massaconsumptie
- Van grote productiecollectieven naar veelheid van kmo's → “nieuw” economisch model steunt niet op grote arbeidscollectieven
- “Kenniseconomie” + diensten + financiële economie
- Welvaartstaat staat onder druk – “nieuw” economisch model staat haaks op solidariteitsmechanismen

→ De nieuwe economie produceert uitsluiting voor grote groepen

Risicomaatschappij?

- “Risk society is a catastrophic society.” (Beck, 1986/1992)
- Industriële maatschappij → verdeling van goederen / risicomaatschappij → verdeling van de risico's
- Industriële maatschappij gestructureerd op basis van sociale klassen / risicomaatschappij = **geïndividualiseerd**

Geïndividualiseerde samenleving

Individualisering?

Objectief

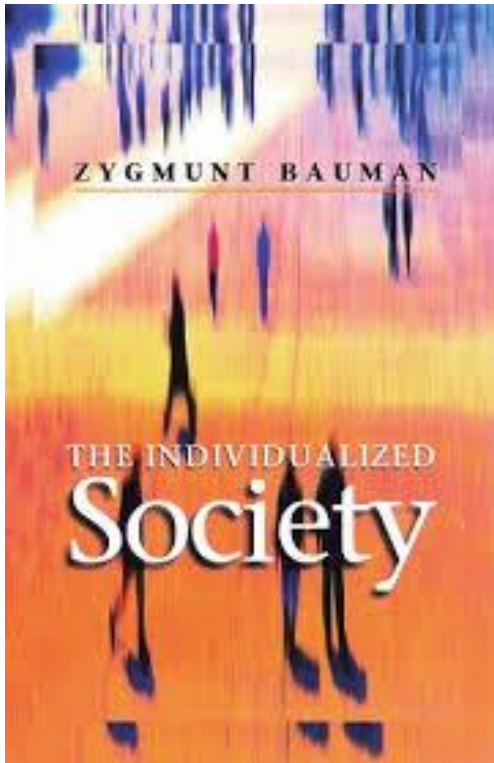
- Verrafelen of verschrallen van samenlevingsverbanden (buurt, familie, arbeidscollectief, klasse, collectieve organisatie...)
- Verdwijnen van regisseurs (kerk, pastoor, parochie, sociale organisaties)
- Iedereen moet zijn eigen planbureau zijn → “**ondernemerschap**”, individueel schuldmodel

Subjectieve aspecten

- Bevrijding → “iedereen is **ondernemer** van zijn eigen leven”
- Ont-bedding → vervreemding, “verwezing”, ontheemding
- Samenleven op basis van onderhandeling en samenwerking (micro, meso, macro)

Geïndividualiseerde samenleving

- Voortdurende spanning tussen veiligheid en zekerheid/onzekerheid, angst, wantrouwen
  - Onzekere loopbaan, onzekere relaties
  - Onderlinge concurrentie op arbeidsmarkt
→ zoeken naar zekerheid,
(over)beklemtonen “eigen” identiteit,
- De ander / het andere = bedreiging voor de eigen zekerheid, positie, identiteit
- Fragmentering van “traditionele rollen”

De grote verandering gaat gepaard met angst, rouw, nostalgie → nieuwe “welzijnsnoden”

→ islamofobie, nationalisme, “neotribalisme”, discriminatie

Welvaartstaat onder vernieuwde druk (2008)

- Verdere financialisering → ontwijken fiscaliteit / fiscale concurrentie → besparingsdruk
- Markt als deregulerend principe → “we zijn allemaal ondernemers”
- Deregulering → ook onder de vorm van decentralisering
- “Uitstoting?” Minder in Vlaanderen/België?
  - kluwen van voorzieningen en regelingen via tripartite akkoorden
  - Hoewel: jongeren (NEET), mensen zonder papieren, daklozen

Welke transitie? Wiens transitie?

- Regering Bourgeois: “Backing the winners” → solidariteit staat onder druk / wie wil nog betalen voor de risico’s van anderen?
- Marktdenken zet zich door → individuele deelname arbeidsmarkt, huisvesting, onderwijs, kinderopvang...
- Van algemene bescherming naar sociaal beleid “voor wie het echt nodig heeft” / van collectieve voorzieningen naar residueel beleid – tijdelijke ondersteuning
- Groeiende voorwaardelijkheid → individueel schuldmodel en activering richting onbestaande jobs, individuele “integratie”
- Decentralisering: “van welvaartstaat” naar “welvaartstad”? → bestuurskracht? Antwerpen of Gent?
- Vermarkting van voorzieningen → vandaag Antwerpen, morgen de rest van Vlaanderen?

Wat te doen?

Strategische uitgangspunten

- De “wereld van gisteren” komt niet terug
- Deregulering → vermenigvuldiging van beslissingsniveaus = vermenigvuldiging van de centra van conflict
= vermenigvuldiging van de actoren (“multitude”)
= nieuwe uitdagingen voor verbinding en solidariteit
- Niet minder maar meer politiek → nood aan nieuwe politisering (welzijnswerkers en cliënten/gebruikers)
- Combineren:
  - Defensief: verzet tegen vermarkting, syndicale strijd rond sociale regelingen, druk op beleid
  - Offensief: politiek alternatief & zelf initiatief nemen (vb. coöperatieven?) → invulling “vermaatschappelijking”

Wat te doen?

Inkomens

- Alle inkomens boven de armoedegrens
- Automatische toekenning van rechten $\leftrightarrow$ onderbescherming

Werk

- Stop het opjagen van werklozen (“activering”, doelloze “toeleiding”, “employability”)
- Reguleer interimwerk
- Activeer de economie $\rightarrow$ investeren i.p.v. “besparen” (internationale discussie) $\rightarrow$ werkgelegenheid
- Bestrijd discriminatie en uitsluiting
- Steun initiatieven van lokale economie door het middenveld

Wat te doen?

Onderwijs

- Superdiversiteit /meertaligheid als uitgangspunt
- Werk aan de culturele kloof tussen onderwijs en leerlingen/ouders → opleiding en ondersteuning leerkrachten, reguleer de marktwerking in het onderwijs

Superdiversiteit is realiteit

- Neem superdiversiteit mee als uitgangspunt voor maatschappelijke organisatie ook in de publieke ruimte

Algemeen

Blijf de sociale grondrechten centraal plaatsen!

En het welzijnswerk?

Oprukkende vertendering en commercialisering

- Welzijn en zorg als winstgebied voor lucratieve dienstverleningsbedrijven? (7% return on investment?)
- Vandaag in Antwerpen, morgen in de rest van Vlaanderen?
- Tot nu: inloopcentrum voor dakloze gebruikers, nachtopvang voor thuislozen, arbeidszorg, begeleiding IFG, buurthuizen, woonbegeleiding
- Waarom? Meer doen met minder? Ideologisch geïnspireerd? Wat wil men beter?

En het welzijnswerk?

Bedreigingen door commercialisering

- Vertrouwensrelatie cliënt-sociaal werker verliest centrale plaats in het werk t.v.v. winstmaximalisatie
- Winstmaximalisatie kan alleen door hogere prijzen of besparen op personeel en zorg: minder personeel, lagere kwalificatie, flexibilisering van de arbeidsorganisatie
- Signaalfunctie en structureel werken is bedreigd
- Samenwerking wordt vermeden wegens gevaar voor concurrentiepositie, knowhow is bedrijfsinformatie
- Negatief voor cliënt, werker en samenleving
- Bedreiging komt niet alleen van commerciële “spelers”
- Hoe reageert Vlaanderen?

En het welzijnswerk?

Inkanteling van de OCMW's in de gemeenten

- Welk gevolgen voor het sociaal werk van de OCMW's?

Vermaatschappelijking van de zorg?

- Zeer belangrijk debat: vermaatschappelijking tussen overheid en markt? Rol van het middenveld? Ondersteuning door de overheid? Participatie van werkers, omgeving en cliënten/gebruikers?
- Niet herleiden tot “mantelzorg” → spoort moeilijk met de algemene individualisering van het samenleven
- Wat met het recht op zorg?

Trefdag SWAN – Brussel, 30 november